

Ergenlerde Algılanan Psikolojik İstismar ile Öznel İyi Oluş İlişkisinde Psikolojik Sağlamlık ve Sosyal Bağlılığın Rolü¹

The Role of Psychological Resilience and Social Connectedness in the Relationship between Perceived Psychological Maltreatment and Subjective Well-being among Adolescents

Beyhan Ceren BOSTAN²
Erdoğan DURU³

• Geliş Tarihi: 25.05.2019 • Kabul Tarihi: 28.06.2019 • Yayın Tarihi: 28.06.2019

Öz

Bu çalışmanın amacı, algılanan psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın aracı rollerini araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Denizli ilinde lise öğrenimi gören 1247 öğrenci oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında, Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Sosyal Bağlılık Ölçeği, Psikolojik İstismar Ölçeği, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Ergenlerde algılanan psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın aracı rolünü inceleyen bu çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkiler Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, psikolojik istismarın öznel iyi oluş, sosyal bağlılık ve psikolojik sağlamlıkla olumsuz yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Aracılık analizi sonuçları, sosyal bağlılığın, psikolojik istismar ile psikolojik sağlamlık ilişkisinde kısmi aracılık rolü; psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde, psikolojik sağlamlığın ise tam aracılık rolü üstlendiğini göstermektedir. Bulgular ilgili alan yazın ışığında tartışılmış, araştırmacı ve uygulayıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Psikolojik istismar, öznel iyi oluş, psikolojik sağlamlık, sosyal bağlılık

Atıf:

Bostan, B.C., ve Duru, E.(2019). Ergenlerde algılanan psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 205-224. doi: 10.9779/pauefd.568123

¹ Bu çalışma, yüksek lisans tez çalışması olup Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) birimince desteklenmiş, "V th International Eurasian Educational Research Congress"nde sözlü bildiri olarak sunulmuş, bildiri kitapçığında uzun özet olarak basılmıştır.

² Arş. Gör., Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Aydın, ORCID 0000-0002-1455-7112 e-posta: ceren.bostan@adu.edu.tr

³ Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı, Denizli, ORCID 0000-0001-7027-4937. e-posta: eduru@pau.edu.tr

Abstract

The aim of this study is to investigate the role of psychological resilience and social connectedness in relationship between perceived psychological maltreatment and subjective well-being among Adolescents. The participants of the study consist of 1247 high school students in Denizli. Data was collected through Child and Youth Resilience Scale, Social Connectedness Scale, Psychological Maltreatment Scale, Positive and Negative Affect Schedule and Satisfaction with Life Scale. The relationships among the variables were analyzed through Structural Equation Modelling (SEM). Research findings show that psychological maltreatment is negatively correlated with subjective well-being, social connectedness and psychological resilience. The results of mediation analysis show that social connectedness has a partial mediating role in the relationship between psychological maltreatment and psychological resilience. The findings also show that psychological resilience plays a full mediating role in the relationship between psychological maltreatment and subjective well-being. The findings of the study are discussed in line with the relevant literature and some suggestions are provided for both researchers and practitioners.

Keywords: Psychological maltreatment, psychological resilience, social connectedness subjective well-being

Cited:

Bostan, B.C., & Duru, E.(2019). The role of psychological resilience and social connectedness in the relationship between perceived psychological maltreatment and subjective well-being among adolescents. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47, 205-224.
doi: 10.9779/pauefd.568123

Giriş

Çocukluktan yetişkinliğe geçişte önemli bir adım olarak görülen ergenlik dönemi (Steinberg, 2007), hızlı biyopsikososyal değişimlerle karakterize olduğu için hayatın önemli dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir (Bulut, 2012). Bu dönem içerisinde bir yandan ergen bireylerin vücut yapılarında ve işlevlerinde değişiklikler olurken, diğer yandan düşüncelerinde, kişiliklerinde ve sosyal davranışlarında da bazı değişimler gözlenmektedir. Bu süreçlere ek olarak, tam bir cevabının olmadığı düşünülen “ben kimim” sorununun yanıtı da bu dönem içerisinde aranmaya başlanmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında ergen bireylerde kim olduklarına ilişkin fikirlerinin oluşumu, onların kişilik ve sosyal gelişimlerine olumlu katkılar sağlamaktadır. Ancak çocukluktan çıkılan bu yeni dönem içerisinde, ergenler bir yandan kimlik kazanımları için birçok fırsatla karşılaşırken, aynı zamanda hayat onları uyum sorunları yaşayabilecekleri bazı yaşam olayları ile de tanıştırmaktadır. Ergen bireylerin uyum sorunları yaşamalarına neden olabilecek problemlerden biri de, onların kendilik değerlerini ve sosyal bağlarını zedeleyen ve onlarda travmatik sonuçlara sebep olduğu düşünülen istismar ve ihmal yaşantılarıdır. Bu nedenle, ergenlerin kimlik kazanımları ve benliklerini algılayış biçimleri açısından önemli olduğu düşünülen ihmal ve istismar yaşantılarının, ergenler üzerinde yıkıcı ve kalıcı izler bırakabileceği söylenebilir. Başka bir ifadeyle istismar ve ihmal yaşantıları; ergenlerde davranışsal, bilişsel, duygusal ve/veya fiziksel bazı hasarlara sebep olabilir, onların bilişsel yeteneklerinin ve becerilerinin gelişimine zarar verebilir, kendilik algılarını olumsuz etkileyebilir. Benzer şekilde istismar ve ihmal yaşantıları, ergenlerin yetişkinliğe taşıyabilecekleri bazı psikolojik rahatsızlıklara alt yapı oluşturabilir, onların stresle baş etme ve problemler karşısında çözüm geliştirme tutumlarını işlevsiz hale getirebilir. Bunlara ek olarak aidiyet içeren sosyal kaynaklarına zarar vererek onların sosyal ve duygusal bağ kurmalarını güçleştirebilir (Kulaksızoğlu, 1998; Uslu, 2014; Polat, 2007; Myers, 2002; Arslan, 2015; Miller-Perrin ve Perrin, 2007; Iwaniec, 2006; Egeland ve Farber, 1987).

Alan yazınında ihmal ve istismar yaşantılarının genel olarak dört başlık altında incelendiği görülmektedir. Bunlar: *Fiziksel İstismar*, *Cinsel İstismar*, *Psikolojik İstismar* ve *İhmaldir*. Alan yazınında, ihmal ve istismar yaşantılarının boyutları dikkate alındığında; psikolojik istismar yaşantılarının diğer istismar ve ihmal yaşantılarına göre daha kapsamlı bir yerinin olduğu vurgulanmaktadır (Claussen ve Crittenden, 1991; Crittenden, Rogosch, Lynch ve Holt, 1993). Benzer şekilde, istismar ve ihmal yaşantılarının farklı görünüşleri göz önüne alındığında da, psikolojik istismar yaşantılarının travmatik sonuçlarının diğer istismar ve ihmal yaşantılarına göre daha önemli olduğunun altı çizilmektedir (Egeland ve Erickson, 1987; Egeland, Sroufe ve Erickson, 1983; Erickson, Egeland ve Pianta, 1989; Hart, Brassard ve Karlson, 1996). Dolayısıyla, istismar ve ihmal yaşantılarının travmatik doğasından ötürü, ergen bireyin özünde tüm bu yaşantılarla ilişkili olarak psikolojik anlamda zarar görmüş olabileceği söylenebilir. Bunlara ek olarak; Binggeli, Hart ve Brassard’a göre (2001, s.3) psikolojik istismar; istismar ve ihmal yaşantılarının diğer tüm türlerini içermekte ve bu boyutlar arasında dinamik bir yapı özelliği taşımaktadır. Çünkü fiziksel ve cinsel istismar yaşantılarının etkilerinin en genel ve en kalıcı olanlarının psikolojik deneyimler ile ilişkili olduğu açıktır (Binggeli, Hart ve Brassard, 2001). Bu nedenle de yukarıdaki açıklamalar ışığında psikolojik istismarın, ihmal ve istismar türlerinin çoğunu bünyesinde barındırdığından söz etmek mümkün olabilir. Psikolojik istismarın diğer türlerinin karşılaştırıldığında etkilerinin bu denli önemli

olduğu görülsede, bazı kültürler içinde tanımının yapılmasındaki yaşanan güçlükler (Hibbard, Barlow, MacMillan, Christian, Crawford-Jabuiak, Flaherty ve Sege, 2012), basın yayın organları tarafından olumsuz sonuçlarının önemsenmemesi (Glaser, 2002) gibi nedenlerle psikolojik istismar kavramının incelenmesine gerekli özenin gösterilmediği gözlenmektedir. Psikolojik istismarın tanımlanması ve fark edilmesinde yaşanan bu problemler nedeniyle, psikolojik istismarla ilgili bir müdahale çalışması belirlenememekte, psikolojik istismar mağduru bireylerle işlevsel bir şekilde çalışılmamakta ve psikolojik istismar mağduru bireylerin yasal boyutta haklarının aranabileceği bir platformun olmadığı görülmektedir. Öte yandan, psikolojik istismar yaşantıları; küçümseme, reddetme ve izole etme gibi davranışları içerdiği için, ergen bireylerin psikososyal, duygusal ve bilişsel gelişimine zarar vermekte, ergen bireylerde davranış ve duygu durum bozukluklarına neden olmakta ve onların duygusal /sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir (Glaser, 2002).

Dünya Sağlık Örgütü (2006) psikolojik istismarı, bireyin hareket alanının kısıtlanması, tehdit edilmesi, suçlanması, aşağılanması, korkutulması, duygusal olarak reddedilmesi, saldırgan ve düşmanca davranışlar sergilenmesi ve bireyin kusurları üzerinde onunla alay edilmesi olarak tanımlamaktadır. Psikolojik istismar kavramı bu tanım üzerinden değerlendirildiğinde; bireyin *reddedilmesi* (bireyin temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ve duygusal olarak ihmal edilmesinden dolayı benlik saygısının zedelenmesi), *izole edilmesi* (ebeveynlerin çocuk ve ergenin işlevsel sosyal ilişkiler geliştirmesini engellemesi) veya *yozlaştırılması* (çocuk ve ergenin toplum normlarına veya yasaya uygun olmayan davranışlar sergilenmesi yönünde teşvik edilmesi) gibi yaşantıların ergenlerin öznel iyi oluşlarına olumsuz etkilerinin olabileceği görülmektedir (Hibbard ve ark., 2012). Dolayısıyla, yukarıdaki açıklamaların ışığında, psikolojik istismar ve ihmal yaşantılarının ergenin öznel iyi oluşu üzerine etkisini anlamaya dönük araştırmalara ihtiyacımız olduğu söylenebilir.

Psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisiyle ilgili alan yazın incelendiğinde, bu iki kavram arasında doğrudan ilişkiyi inceleyen araştırmaların sayıca az olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, psikolojik istismar mağduru ergenlerde psikopatolojik bozukluklar (Gross ve Keller, 1992; Mullen, Martin, Anderson, Romans ve Herbison, 1996), davranış bozuklukları (Arslan ve Balkıs, 2016), düşük kendilik değeri (Iwaniec, Larkin ve Higgings, 2006; Iwaniec, 2006; Gross ve Keller, 1992), alkol ve madde kullanımı (Evans ve Burton, 2013; Moran, Vuchinich ve Hall, 2004), depresyon ve intihar girişimlerinin (Gross ve Keller, 1992) daha sık görüldüğü rapor edilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, psikolojik istismar yaşantılarının, bireylerin içsel dinamiklerine zarar vererek onların yaşamdan alabilecekleri doyumunu azaltacağı ve öznel iyi oluş düzeylerini olumsuz etkileyeceği söylenebilir. Bu süreçte psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılık gibi bazı ara mekanizmalar önemli işlev üstleniyor olabilir. Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü raporunda (2006) psikolojik istismar yaşantılarında, ergen bireylerin davranışlarını sert bir şekilde cezalandırmak veya onları küçümsemek suretiyle; ergen bireyin yeterli algılarına ebeveynleri ve yakın çevresi tarafından bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde zarar verildiği vurgulanmaktadır. Bu yaşantıların mağduru olan ergenler, yaşadıkları travmatik yaşantılarla baş edemedikleri, yoğun yetersizlik ve çaresizlik duyguları yaşadıkları için kendilerini psikolojik açıdan zayıf bireyler olarak algılayabilirler (Iwaniec, Larkin ve Higgings, 2006). Bu nedenle psikolojik istismar mağduru ergenlerin, örseleyici yaşam olayları karşısında, stresli yaşantıları deneyimlerken ve karşılaştıkları problemlere çözüm ararken bazı zorluklar yaşadıkları söylenebilir (Cicchetti,

2014; Kim ve Cicchetti, 2013; Cicchetti, 1993; Cichetti ve Rogosh, 1997; Bolger ve Patterson, 2003; Egeland ve Farber, 1987; Herrenkohl ve ark., 1997).

Psikolojik sağlamlığa benzer olarak, ergenlerin sosyal çevreleriyle oluşturdukları bağların da psikolojik istismar yaşantılarından olumsuz etkilendiği gözlenmektedir. Nitekim, psikolojik istismara maruz kalmak ergenlerin güvende olma ve aidiyet duygularına zarar vermektedir (Iwaniec, Larkin ve Higgins, 2006; Bolger ve Patterson, 2003; Colarossi ve Eccless, 2003). Dolayısıyla bu durumda, psikolojik istismar mağduru ergen bireylerin çevresiyle kurdukları sosyal/duygusal bağlar kurmakta zorlanacakları, kendilerini çevrelerinin anlamlı bir parçası olarak hissetmekte güçlük yaşayacakları ve herhangi bir gruba katılmayı acı verici bir yaşantı olarak gördükleri için sosyal bağlılık düzeylerinin düşük olabileceği beklenebilir (Colman ve Widom, 2004).

Yukarıdaki bilgileri ışığında psikolojik istismar, öznel iyi oluş, psikolojik sağlık ve sosyal bağlılık değişkenlerini ekolojik kuram perspektifinden değerlendirmek, konuya yönelik olarak bütüncül bir bakış açısı geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bronfenbrenner'in (1986) Ekolojik Sistemler Kuramı, bireyin içinde bulunduğu farklı çevresel faktörlere ve bunların etkileşimlerine odaklanırken, tüm bu faktörlerin bireylerin gelişimindeki dolaylı ve doğrudan etkilerini araştırmayı göz ardı etmez. Ekolojik Sistemler Kuramı, bebeğin anneye olan ilk etkileşimden başlayarak kültürün ve içinde yaşanılan zamanın etkilerine doğru genişler. Yani bu kuram, iç içe geçmiş sistemler halkasının bütünü temsil eder. Bu sistem halkaları; Ontojenik, Mikro sistem, Ekso sistem ve Makro sistem olarak dörde ayrılmaktadır. Bireyin bireysel gelişiminin incelendiği halka ontojeniktir. Mikro sistem aile, okul, arkadaş gibi alt sistemleri içerisinde barındırmaktadır ve birey bu sistem içinde yer almaktadır. Ekso sistem ise bireyin doğrudan içinde olmadığı ancak mikro sistemdeki diğer bireylerin deneyimleri ve yaşantıları üzerinden dolaylı olarak etkilendiği halkadır. Bireye en uzak olan makro sistemde kültürel değerler, inanç sistemleri, ideoloji ve gelenekler yer almaktadır. Bu kuramsal çerçeveden bakıldığında, psikolojik istismar yaşantılarının bireyin öznel iyi oluşuna etkisinde, her bir halka düzeyinde hem koruyucu hem risk faktörlerinin olduğu söylenebilir.

Koruyucu Bir Faktör Olarak Psikolojik Sağlık

Hayatın gidişatında bireyler üzerinde olumsuz izler bırakan yaşantıların yanında, bireylerin bu tür durumlara yüklediği anlam ve bu durumları karşılayış ve kabulleniş şekilleri de önemli görünmektedir. Çünkü bireylerin yaşadıkları olumsuz durumları karşılayış ve kabulleniş şekli, o bireyin hayatı algılayışına ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Yaşanan bu olumsuzluklara rağmen pes etmeyip çözüm yolları arayan ve onlarla başa çıkabilmek için stratejiler geliştiren bireylerin psikolojik yönden dayanıklı ve sağlam olduklarını söylemek mümkündür. Alanyazın incelendiğinde psikolojik sağlamlığın birçok farklı tanımı yapılmış olsa da, en kapsamlı tanım Windle (1999, s. 163) tarafından yapılmaktadır. Ona göre psikolojik sağlık: "Her türlü durumda sağlıklı uyum sağlama ile bağlantılı olan ve bu uyum sürecine katkıda bulunan koruyucu faktörlerin mevcut risk faktörleri ile olan etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir durumdur". Psikolojik sağlamlık bu perspektiften, genel olarak örseleyici yaşantıların birey üzerindeki olumsuz etkilerini azaltan ve bireyin yaşamdan aldığı doyumunu arttıran bir değişken olarak görülebilir. Bu yüzden psikolojik sağlamlıkla ilgili koruyucu faktörleri ekolojik kuram çerçevesinde ele alınması, araştırmanın amacı açısından işlevsel görünmektedir. Ekolojik kuram çerçevesinden bakıldığında, eğer ergenlerin çevresindeki koruyucu mekanizmalar bireylerin sağlamlıklarına katkıda bulunabilirlerse, bireyler de bu mekanizmaları yaşamlarındaki olumsuz

döngülerden korunmak adına kullanabilirler. Dolayısıyla ergen bireylerin içinde buldukları bağlamlardaki (okul, aile ve sosyal çevre) olumlu koşullar geliştirilebilirse, ergen bireyler de çevreyi psikolojik sağlık düzeylerinin güçlendirmede ve yaşamlarıyla ilgili riskleri ve stres faktörlerini etkisiz hale getirmede bunu bir başa çıkma kaynağı olarak kullanabilirler (Greene ve Conrad, 2002). Bu yüzden psikolojik istismar mağduru ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri ile olan ilişkisini değerlendirirken, onların sadece örselleyici yaşantılar karşısında verdikleri tepkilerini ve onların kişisel dinamiklerini araştırmanın yeterli olmayacağı, aynı zamanda içinde buldukları sosyal çevreye ve bu çevreye bağlılık duygularının da araştırılması gerektiği söylenebilir.

Koruyucu Bir Faktör Olarak Sosyal Bağlılık

Bireyler, nesillerdir gruplar içerisinde doğup büyüdüğü için kendilerini algılama biçimleri, ilişkisel bakış açıları ve dış dünyayı tanımlama biçimleri içinde bulunduğu sosyal çevreden etkilenmektedir. Bu süreçler aynı zamanda bireylerin kendilerini bir gruba ait hissetmeleri için zemin hazırlamaktadır. Bu yüzden ki gelişimsel açıdan bakıldığında özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin, benlikleriyle ilişkili olarak geliştirdikleri sosyal bağlılık duygusu hayati bir önem taşımaktadır. Aidiyetin bileşeni olarak düşünülen sosyal bağlılığın tanımı yapılırken, kişinin kendisini sosyal bir çevreye ait hissetmesinin ve kendisini sosyal yaşamın anlamlı bir parçası gibi görerek sağlıklı ilişkiler kurmasının önemi vurgulanmaktadır (Kohut, 1984; Lee ve Robbins, 1998). Aslında burada altı çizilmek istenen şey, dünya üzerinde her insanın diğer insanlarla şu ya da bu şekilde bağlantılı olmaya ihtiyaç duyduğudur. Bireyler varoluşlarını tanımlarken, başkaları ile olan deneyimlerine, başkaları ile olan sosyal bağlılık düzeylerine atıfta bulunmaktadır (Kohut, 1984). Bu durum, toplumsal hayatın gerekliliklerini devam ettirebilmek için sosyal bağlılık duygusunun temel bir faktör olduğu şeklinde açıklanabilir.

Alan yazınındaki çalışmalar, sosyal bağlılık düzeyi yüksek bireylerin, işlevsel bağlılık duygularından dolayı sosyal çevreleri ile etkileşimdeyken kendilerini tehdit altında hissetmediklerini göstermektedir (Duru, 2008). Yani yüksek sosyal bağlılığa sahip bireyler, farklı sosyal çevrelerde kendilerini güvende hissettiklerini ve bu sosyal çevreler ile bütünleşmekte zorluk yaşamadıklarını rapor etmektedirler (Lee ve Robbins, 1995). Tam tersi durumda ise sosyal bağlılık duyguları düşük bireyler örselleyici yaşam olayları karşısında bazı uyum problemleri yaşayabilirler. Nitekim alan yazınındaki bazı çalışmalarda, sosyal bağlılık düzeyi düşük bireylerin sosyal hayatı bir tehdit olarak algıladıkları, benliklerinin kırılgan ve benlik saygılarının düşük olduğu, yaşam doyumlarının yeterli düzeyde olmadığı ve sosyal kaygı ve depresyon yaşadıkları rapor edilmektedir (Lee, Draper ve Lee, 2001). Bu bulgular ışığında yüksek bağlılık duygusunun sosyal çevre ile anlamlı bir bütün oluşturmak için kolaylaştırıcı/koruyucu bir işlevi olabileceği söylenebilir. Bu kolaylaştırıcı/koruyucu işlev sayesinde, güçlü sosyal bağlılık duygusuna sahip bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamak için içsel dinamiklerinden yararlanabilir (Lee ve Robbins, 1998) ve temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda çevresel destek mekanizmalarını işlevsel olarak kullanabilir ve kaygı düzeylerini azaltabilirler (Türkdoğan ve Duru, 2012; Baumeister ve Leary, 1995). Dolayısıyla sosyal bağlılık duygusu yüksek bireylerin çevreselleriyle oluşturdukları sosyal/duygusal bağlar nedeniyle istismar yaşantılarıyla başa çıkmada bu kaynaklarını kullanabilecekleri değerlendirmesi yapılabilir.

Sonuç olarak yukarıdaki kuramsal açıklamalar ve araştırma bulguları ışığında, psikolojik istismar yaşantılarının ergenlerin hem sosyal bağlılık ve psikolojik sağlık

düzeylelerini hem de öznel iyi oluş düzeylerini olumsuz etkilediği söylenebilir. Diğer yandan, eğer birey çevresiyle duygusal/sosyal bağlar geliştirebilirse kendini psikolojik anlamda daha sağlam algılayabilir, dolayısıyla sosyal bağlılık duygusunun psikolojik istismar yaşantılarının psikolojik sağlamlık üzerine olumsuz etkisini azaltmada dolaylı rolü olabileceği beklenebilir. Benzer şekilde psikolojik sağlamlığın, psikolojik istismar yaşantılarının öznel iyi oluş düzeyi üzerine olumsuz etkisini azaltmada benzer bir rol üstlenebileceği değerlendirilmesi yapılabilir. Bu çalışmada da, psikolojik istismar-öznel iyi oluş ilişkisinde etkili olabilecek iki ara mekanizma olan sosyal bağlılık duygusu ve psikolojik sağlamlığın olası rolleri araştırılarak alan yazınına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Özetle, bu çalışmada, psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde sosyal bağlılık ve psikolojik sağlamlığın doğrudan ve dolaylı rolleri nedir? sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Çalışmanın araştırma grubunu, Denizli Milli Eğitim İl Müdürlüğü'ne bağlı çeşitli liselede okuyan gönüllü 1247 (%52.8 kız, % 47.2 erkek) lise öğrencisi oluşturmaktadır. Lise öğrencilerin 198'i (114 kız, 80 erkek) Fen Lisesinde, 217'si (109 kız, 108 erkek) Anadolu Lisesinde, 219'u (150 kız, 72 erkek) Sosyal Bilimler Lisesinde, 426'sı (227 kız, 198 erkek) Mesleki ve Teknik Liselerinde ve 187'si (68 kız, 119 erkek) İmam Hatip Lisesinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin yaşları, 14 ile 22 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 16.27'dir (ss = 1.15).

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu, Arslan (2014) tarafından geliştirilen Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Duru (2007) tarafından kültürümüze uyarlanan Sosyal Bağlılık Ölçeği, Arslan (2015) tarafından geliştirilen Psikolojik İstismar Ölçeği, Watson, Clark ve Tellegen (1988) tarafından geliştirilen ve Gençöz (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği ve Diener, Emmons, Larsen ve Griffin tarafından (1985) geliştirilen ve Köker (1991) tarafından kültürümüze uyarlanan Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Psikolojik İstismar Ölçeği

Çalışmada algılanan psikolojik istismarı ölçmek için Arslan (2015) tarafından geliştirilen Psikolojik İstismar Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 27 madde ve dört faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin madde yükleri .51 ile .84 arasında değişmektedir. Ölçekle ilgili doğrulayıcı faktör analiz sonuçlarına göre, ölçeğin uyum değerlerinin iyi olduğu gözlemlenmiştir [χ^2 (N =493) = 1132.84 p < .0001; χ^2 /df= 3.53; GFI = .85 , CFI = .97 , RMSEA = . 076 , SRMR = .053]. Bunlara ek olarak ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .93 ve alt boyutları için iç tutarlılık katsayılarının .83 ile .93 arasında değiştiği görülmüştür.

Bu çalışmada ise Psikolojik İstismar Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin özgün çalışması esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin dört faktörlü yapısına ilişkin yapılan analiz sonuçları, ölçeğin uyum indeksi değerlerinin iyi olduğunu göstermiştir [χ^2 (N =1247) = 1449.605p < .0001; χ^2 /df= 4.947; GFI = .91, AGFI = .89, CFI = .91, RMSEA = . 056, SRMR = .029].

Öznel İyi Oluş

Araştırma kapsamında öznel iyi oluş düzeylerinin belirlenebilmesi için Yaşam Doyumu ile Pozitif ve Negatif Duygu ölçeklerinden yararlanılmıştır. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri aşağıda detayları verilen iki ölçeğin bir araya getirilmesiyle ölçülmüştür. Doğrulayıcı faktör analiz sonuçları, üç faktörlü ölçeğin uyum indeksleri değerlerinin iyi olduğunu göstermiştir [χ^2 (N =1247) = 1162,128; $p < .0001$; $\chi^2/df= 4.32$; GFI = .92, AGFI = .91, CFI = .90, RMSEA = .052, SRMR = .059].

Yaşam Doyumu Ölçeği

Orijinali Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu ölçeği yedi dereceli likert tarzı olup beş maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Köker (1991) tarafından yürütülmüştür. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarında, madde toplam korelasyon sonuçlarının .71 ile .80 arasında değişen bir yapıya sahip olduğu görülmüştür.

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği

Watson ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek 10'u olumlu, 10'u olumsuz olmak üzere 20 sıfattan oluşmakta ve beşli likert tipindedir. Watson ve arkadaşları (1988) ölçeğin iç tutarlık güvenilirliğini, pozitif duygu alt ölçeği için .88 ve negatif duygu alt ölçeği için .87 olarak bulgulamışlardır. Ölçek, Gençöz (2000) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yürütülmüştür. Gençöz (2000) faktör analizi sonucunda ölçeğin orijinalinde olduğu gibi olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt boyuttan oluştuğunu bulmuştur. Analiz sonuçları ölçeğin iç tutarlığının pozitif duygu alt boyutu için .83 ve negatif alt boyut için ise iç tutarlık .86 olduğunu göstermektedir.

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği

Orijinali Lienberg, Ungar ve LeBlanc (2013) tarafından geliştirilmiş olup farklı çalışmalar sonucunda 12 maddelik bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin kültürümüze uyarlanması Arslan (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaların sonucunda madde faktör yüklerinin .53 ila .81 arasında değişen bir yapının ve iç tutarlık katsayısının .91 olduğunu göstermektedir. Doğrulayıcı faktör analizler sonuçlarına göre ölçeğin yeterli düzeyde uyum gösterdiği söylenebilir [χ^2 (N =256) = 105.498, $p < .0001$; $\chi^2/df= 2.03$; GFI = .94, CFI = .97 , RMSEA = .060, RMR = .039].

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin özgün çalışması esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, ölçeğin uyum indeks değerlerinin iyi olduğunu göstermiştir [χ^2 (N =1247) = 156.878, $p < .0001$; $\chi^2/df= 4.482$; GFI = .97, AGFI = .96, CFI = .94, RMSEA = .053, SRMR = .047].

Sosyal Bağlılık Ölçeği

Ölçeğin orijinali Lee ve Robbins (1995) tarafından geliştirilmiş olup sekiz maddelik bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin orijinal geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında iç tutarlılığı .91, test tekrar güvenilirliği .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi ve geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Duru (2007) tarafından yürütülmüştür. Bu ölçeğin faktör analiz sonuçları toplam varyansın %59'un açıkladığını ve 4.698 özdeğerli temel faktör olduğunu göstermektedir. Bunlara ek olarak ölçek maddelerinin faktör yüklerinin .63 ila .85 arasında değiştiği görülmüştür.

Bu çalışmada ise Sosyal Bağlılık Ölçeği'nin doğrulayıcı faktör analizi, ölçeğin özgün çalışması esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, ölçeğin uyum indeks değerlerinin iyi olduğunu göstermiştir [$\chi^2(N = 1247) = 22.21, p < .0001; x^2/df = 4.404; GFI = .99, AGFI = .98, CFI = .99, RMSEA = .052, SRMR = .037$].

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında öncelikle, verilerin normal dağılım sayıltılarını karşılayıp karşılamadığı test edilmiştir. Verilerin normal dağılım sayıltılarını karşıladığı -çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ile +1 arasında görüldükten sonra değişkenler arasındaki anlamlı ilişkiler korelasyon analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma değişkenlerine ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Psikolojik İstismar	-.996	.926
Öznel İyi Oluş	-.316	.147
Psikolojik Sağlamlık	-.776	.598
Sosyal Bağlılık	-.487	-.620

Psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın aracı rolleri yapısal eşitlik modellemesi ile test edilmiş, analizler için AMOS istatistik programı kullanılmıştır. Analiz sonuçları, farklı uyum indeksleri (Ki-Kare, Ki-Kare/df, RMSEA, GFI, CFI, SMRM) dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Modelde yer alan değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren korelasyon değerleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlere ait korelasyon katsayıları

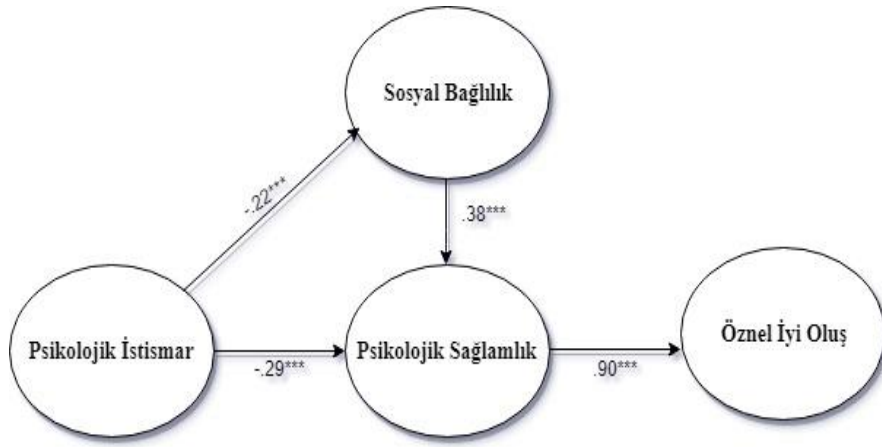
	Ortalama	1	2	3	4
1. Psikolojik İstismar	40.63	1	-.258**	-.425**	-.234**
2. Öznel İyi Oluş	30.05		1	.580**	.313**
3. Psikolojik Sağlamlık	32.35			1	.376**
4. Sosyal Bağlılık	45.29				1

Not: ** p<.01

Tablo 1 incelendiğinde psikolojik istismar ile öznel iyi oluş arasında ($r = -.258, p < .01$), psikolojik sağlamlık arasında ($r = -.425, p < .01$), sosyal bağlılık arasında ($r = -.234, p < .01$) olumsuz yönde istatistiksel açıdan anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Öznel iyi oluş ile

psikolojik sağlamlık arasında ($r = .580, p < .01$) ve sosyal bağlılık arasında ($r = .313, p < .01$) olumlu yönde bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, algıladıkları psikolojik istismar düzeyleri yüksek ergenlerin; psikolojik açıdan daha az sağlam oldukları, daha az sosyal bağlılık hissettikleri ve daha düşük öznel iyi oluşa sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmanın problem cümlelerinde yer alan “Psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde sosyal bağlılık ve psikolojik sağlamlığın doğrudan ve dolaylı rolleri nedir?” sorusuna ilişkin olarak YEM analizine ait sonuçlar, uyum indeks değerlerinin iyi olduğunu göstermiştir [$\chi^2(N = 1247) = 424.002, p < .0001; x^2/df = 4.99; GFI = .96, AGFI = .94, CFI = .96, RMSEA = .057, SRMR = .062$]. Analiz sonuçları Şekil 1’de sunulmuştur.

*** $p < .001$

Şekil 1. Model: Psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlığın ve sosyal bağlılığın rolü

Analiz sonuçları, algılanan psikolojik istismar-psikolojik sağlamlık ilişkisinde sosyal bağlılığın, psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde ise psikolojik sağlamlığın dolaylı etkilerinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlara ek olarak psikolojik istismarın, sosyal bağlılık ve psikolojik sağlamlık üzerine doğrudan etkilerinin de anlamlı olduğu görülmüştür. Değişkenlere ilişkin doğrudan, dolaylı ve toplam etkilerinin standardize edilmiş değerleri, Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 incelendiğinde; psikolojik istismarın, psikolojik sağlamlık aracılığıyla öznel iyi oluş üzerine dolaylı etkisi ($\beta = -.338, p < .01$); psikolojik sağlamlık üzerine doğrudan etkisi ($\beta = -.294, p < .01$) ve sosyal bağlılık aracılığıyla dolaylı etkisi ($\beta = -.082, p < .01$); sosyal bağlılık üzerine doğrudan etkisi ($\beta = -.215, p < .01$) anlamlı görünmektedir. Ayrıca psikolojik sağlamlığın öznel iyi oluş üzerine doğrudan etkisi ($\beta = .897, p < .01$) ve sosyal bağlılığın psikolojik sağlamlık üzerine doğrudan etkisi ($\beta = .381, p < .01$) anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2. Psikolojik istismar, öznel iyi oluş, psikolojik sağlık ve sosyal bağlılık ilişkilerine ilişkin doğrudan, dolaylı ve toplam etkilerin standardize edilmiş değerleri

	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki	Toplam Etki
Psikolojik İstismar → Öznel İyi Oluş	-	-.338*	-.338*
Psikolojik İstismar → Psikolojik Sağlık	-.294*	-.082*	-.376*
Psikolojik İstismar → Sosyal Bağlılık	-.215*	-	-.215*
Sosyal Bağlılık → Psikolojik Sağlık	.381*	-	.381*
Psikolojik Sağlık → Öznel İyi Oluş	.897*	-	.897*

Not: *p<.01

Tüm bu bulgulara ek olarak, bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenleri ne derecede yordadığına bakılmıştır. Psikolojik istismarın, öznel iyi oluşun varyansının % 8'ini, sosyal bağlılığın varyansının % 5'ini ve psikolojik sağlığın varyansının % 15'ini açıkladığı görülmüştür. Analiz sonuçlarına göre, psikolojik istismar sosyal bağlılık ile birlikte, psikolojik sağlığın toplam varyansının % 28'ini açıklamaktadır. Bunlara ek olarak ayrıca, psikolojik istismar, sosyal bağlılık ve psikolojik sağlık ile birlikte, öznel iyi oluşun % 81'ini açıkladığı görülmüştür.

Tartışma

Analiz sonuçlarına ilişkin bulgular, psikolojik istismarın öznel iyi oluş, sosyal bağlılık ve psikolojik sağlıkla olumsuz yönde ilişkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, ergen bireylerin algıladıkları psikolojik istismar düzeyi arttıkça; öznel iyi oluş, psikolojik sağlık ve sosyal bağlılık düzeyleri azalmaktadır. Psikolojik istismar mağduru ergen bireylerin, bu örseleyici yaşantılarının etkisi ile kendini iyi hissetmemesinin sonucu öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olması beklenen bir durumdur. Alan yazınında, psikolojik istismar ile öznel iyi oluş arasındaki doğrudan ilişkileri inceleyen bir araştırma olmasa da; psikolojik istismarın *depresyon ve kaygı* (Abramson ve ark. 1978; Peterson ve Seligman, 1984; Moran ve Eckenrode, 1992; Lynch ve Cicchetti, 1998; Toth, Manly ve Cicchetti, 1992), *olumsuz duygulanım* (Bolger ve Patterson, 2001; Herrenkohl ve ark. 1997) ve *benlik saygısı* (Bolger, Patterson ve Kupersmidt, 1998; Bolger ve Patterson, 2003; Moran ve Eckenrode, 1992; Egeland ve ark., 1983) ile ilişkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, yaşamının herhangi bir döneminde psikolojik istismara maruz kalmış ergenlerin, kendilerine olan güvenlerinin örselemiş olması nedeniyle psikolojik sağlık düzeylerinin de düşük çıkması beklenen bir durumdur. Bu bulgu, alan yazındaki diğer çalışmaların sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Farber ve Egeland 1987; Herrenkohl ve ark., 1994; Cicchetti ve ark., 1993; Cicchetti ve Rogosh, 1997; Kaya ve Çeçen-Eroğlu, 2015; Arslan, 2015). Psikolojik istismar yaşantılarının en çarpıcı sonuçlarından biri, bireyin sosyal çevresi içinde güvende olma duygusunun zedelenmiş olmasıdır (Iwaniec ve ark., 2006). Ergenlik döneminin karakteristik özellikleri ve ergen bireylerin kimlik gelişimleri için diğerleri ile sağlıklı ilişki kurma süreçlerinin önemi

düşünüldüğünde, psikolojik istismar algılayan ergen bireylerin, kendini güvende hissetmemesi nedeniyle içinde bulunduğu sosyal çevresi ile anlamlı sosyal/duygusal bağlar kuramaması ve kendilerini çevrelerinin anlamlı bir parçası hissedememesi beklenen bir durumdur. Araştırmanın bu bulgusu, alan yazındaki diğer araştırmaların sonuçları ile tutarlılık göstermektedir (Iwaniec ve ark., 2006; Sneddon, 2003; Bolger ve Patterson, 2003).

Çalışmada değişkenler arasındaki ilişkilere ek olarak aracılık analizi sonuçları, psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde psikolojik sağlamlık ve sosyal bağlılığın farklı rolleri olduğunu göstermektedir. Bir diğer ifadeyle, psikolojik istismar, psikolojik sağlamlığı hem doğrudan hem de sosyal bağlılık aracılığıyla yordayabilmektedir. Analizler ayrıca, sosyal bağlılığın, psikolojik istismar ile psikolojik sağlamlık ilişkisinde kısmi, psikolojik sağlamlığın ise tam aracılık rolünün olduğunu göstermektedir. Bir diğer anlatımla, psikolojik istismara maruz kalma psikolojik sağlamlığı hem doğrudan hem de sosyal bağlılık aracılığıyla; psikolojik istismar ise öznel iyi oluşu doğrudan değil, psikolojik sağlamlık üzerinden dolaylı olarak yordayabilmektedir. Kısaca analiz sonuçları, ergen bireylerin algıladıkları psikolojik istismar yaşantılarında psikolojik sağlamlığın ve sosyal bağlılığın iki önemli ara mekanizma olabileceği yargısına destekler niteliktedir.

Yukarıdaki analiz sonuçları bir bütün olarak düşünüldüğünde, psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde, psikolojik sağlamlığın psikolojik istismar yaşantısının öznel iyi oluş üzerine etkisini azaltan önemli bir değişken olduğu, sosyal bağlılığın ise ergen bireyin psikolojik sağlamlık düzeyini besleyen ve güçlendiren bir ara mekanizma işlevi gördüğü söylenebilir. Psikolojik sağlamlıkla ilişkili alan yazın incelendiğinde, psikolojik sağlamlığın, beklenmeyen kriz durumlarında ortaya çıkan bir baş etme becerisi veya bir yetkinlik olarak değerlendirildiği görülmektedir (Masten, 1994; Masten, 2001; Bonanno, 2004; Agaibi ve Wilson, 2005). Psikolojik sağlamlıkla ilgili olarak başka araştırmalar da, psikolojik sağlamlığın koruyucu yönünün içsel ve yapısal kişilik özellikleri ile güçlendiğini rapor etmektedir (Cicchetti, 1993; Kim ve Cicchetti, 2003). Benzer şekilde, psikolojik istismar yaşantısında psikolojik sağlamlığı yüksek bireylerin çevreleriyle iletişime geçmede psikolojik sağlamlığı düşük bireylere göre daha başarılı olduğunu bildiren çalışmaların alan yazınında olduğu görülmektedir (Cicchetti, 2014). Ancak güncel çalışmanın sonuçları incelendiğinde, ergen bireylerin psikolojik istismar yaşantısı ile baş edebilmek için önce kendilerine sağlıklı ve işlevsel bir alan yarattıkları daha sonra bireysel dinamiklerine odaklandıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle, ergen bireyler psikolojik istismar yaşantılarıyla başa çıkarken psikolojik sağlamlık gibi kişisel kaynaklarına kullanıyor olsalar bile, sosyal çevresi ile kurduğu sosyal/duygusal ilişkiler sayesinde psikolojik sağlamlık düzeylerini arttırıyor olabilirler. Bu durumda Belsky'nin (1980) vurguladığı gibi, psikolojik istismar mağduru ergenlerin sadece kişisel boyuttu değerlendirilemeyeceği aynı zamanda onların içinde bulunduğu bağlamın da sürece dâhil edilmesi gerektiği açıktır. Kültürümüzün toplulukçu ve ilişkiyel doğası dikkate alındığında, bu bulgular anlamlı görünmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu sonuçlara göre, ergen bireylerin psikolojik istismar yaşantısıyla başa çıkabilmek ve kişisel kaynaklarını güçlendirmek için kendilerini anlamlı bir parçası olarak hissedebilecekleri sosyal/duygusal bağlara ihtiyaç duydukları söylenebilir. Dolayısıyla psikolojik istismarla başa çıkma sürecinde, ergen bireylerin sadece ontogenetik (kişisel) sistemlerine odaklanmak yerine; arkadaşlar, aile ve okul gibi içinde buldukları mikro sisteminde sürece dâhil edilmesinin daha anlamlı olduğu görülmektedir.

Özetle, bu araştırmanın bulguları, ağaca odaklanırken ormanı gözden kaçırmamak gerektiğini hatırlatmaktadır.

Sonuç olarak, psikolojik istismar, sosyal bağlılık, psikolojik sağlamlık ve öznel iyi oluşla olumsuz yönde anlamlı ilişkiler vermektedir. Özellikle aracılık analizi sonuçları, sosyal bağlılığın psikolojik istismar ile psikolojik sağlamlık ilişkisinde kısmi; psikolojik sağlamlığın ise psikolojik istismar ile öznel iyi oluş ilişkisinde tam aracı rolü olduğunu göstermektedir. Bu yüzden psikolojik istismar algılarına sahip ergenler üzerindeki yapılacak çalışmalar, ergen bireyin özerklik ve bağımsızlığının gelişimine katkıda bulunarak onun psikolojik sağlamlığını güçlendiren, benlik değerini olumlu yönde düzenleyen ve öznel iyi oluşuna katkıda bulunan destekleyici bir sosyal çevreye de ihtiyaç duyabileceğini göz ardı etmemelidir. Benzer şekilde, psikolojik istismarla başa çıkma amacıyla oluşturulacak programlar, ergenle bire bir ve yüz yüze çalışmanın yanında onun; arkadaşları, öğretmenleri ve aile üyeleri gibi mikro sistemine yönelik yapılacak çalışmaları da içermelidir (Greene ve Conrad, 2002; Gizir, 2007; Rak ve Patterson, 1994).

Bu çalışmada, destekleyici sosyal çevreyle ilişkili olarak sosyal bağlılık duygusu çalışılmış olup gelecek çalışmalarda öğretmen desteği, arkadaş desteği veya aile desteği gibi bireylerin mikro sistemlerinin farklı yönlerine odaklanılabilir. Bu araştırma kapsamında istismarın ne zaman, nerede, ne sıklıkla ve kimden geldiği araştırılmamıştır. Bu nedenle konuyla ilgili ileride yapılacak çalışmalar, psikolojik istismar yaşantılarının dinamiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için bu noktaların aydınlatılmasına katkı sağlayabilirler.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıklarından söz edilebilir. Birincisi, bu çalışma ergen bireyler üzerinde yapılmıştır, farklı örneklem ve farklı öğrenim kademelerinde yapılacak yeni çalışmalar değişkenler arasındaki ilişkilerin test edilmesine katkı sağlayabilir. İkincisi, bu çalışma nedensel ilişkilerden ziyade, değişkenler arasında ne düzeyde ilişkiler olduğunu inceleyen bir çalışmadır. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri anlamak için kontrollü deneysel ve boylamsal çalışmalar yapılabilir. Son olarak, istismar yaşantıları bireyin fenomenolojisini, bir diğer ifadeyle iç dünyasını doğrudan etkileyen yaşantılarla ilişkilidir. Bu nedenle psikolojik istismar yaşantılarını daha iyi anlayabilmek için, derinliğine görüşmeler yoluyla nitel araştırmalar yapılabilir. Bu sayede, istismar yaşantılarının öznel iyi oluş üzerine etkisini anlamada daha bütüncül bir resim elde etmemize katkı sağlanabilir.

Kaynakça

- Abramson, L. Y., Seligman, M. E., ve Teasdale, J. D. (1978). Learned helplessness in humans: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal Psychology*, 87(1), 49.
- Agaibi, C. E., ve Wilson, J. P. (2005). Trauma, PTSD, and resilience: A review of the literature. *Trauma, Violence and Abuse*, 6, 195–216.
- Arslan, G. (2015). Çocuk ve genç psikolojik sağlamlık ölçeği'nin (çgpsö-12) psikometrik özellikleri: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16, 1-12
- Arslan, G. (2014). Psikolojik sağlamlık ölçeği: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *3rd World Conference On Educational and Instructional Studies- Wceis, Antalya, Türkiye*.
- Arslan, G. (2015). Psikolojik istismar, psikolojik sağlamlık, sosyal bağlılık ve aidiyet duygusu arasındaki ilişki. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 47-58
- Arslan, G., ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, öz-yeterlik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6 (1), 8-22.
- Baumeister, R. F., ve Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: an ecological integration. *American Psychologist*, 35(4), 320.
- Bingeli, N. J., Hart, S. N., ve Brassard, M. R. (2001). *Psychological maltreatment of children*. [Elektronik versiyon]. [https://books.google.com.tr/sayfasından elde edilmiştir](https://books.google.com.tr/sayfasından%20elde%20edilmiştir).
- Bolger, K. E., Patterson, C. J. ve Kupersmidt, J. B. (1998). Peer Relationships and Self-Esteem among Children Who Have Been Maltreated. *Child Development*, 69, 1171–1197.
- Bolger, K.E. ve Patterson, C.J. (2003). Sequelae of child maltreatment: Vulnerability and resilience. Luthar, S.S. (Ed.) *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*, 156-181. [Elektronik versiyon]. 3 Şubat 2016 tarihinde [https://books.google.com.tr/sayfasından elde edilmiştir](https://books.google.com.tr/sayfasından%20elde%20edilmiştir).
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma and human resilience: Have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events?. *American Psychologist*, 59, 20–28.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723.
- Bulut Serin, N. (2012). Erkek ergenlerin anne-baba ve genç ilişkilerine yönelik duygusal istismar algıları. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*, 1, 18-26.
- Cicchetti, D. (1993). Developmental psychopathology: Reactions, reflections, projections. *Developmental Review*, 13(4), 471-502.
- Cicchetti, D. (2013). Annual research review: Resilient functioning in maltreated children—past, present, and future perspectives. *Journal of Child Psychology And Psychiatry*, 54, 402-422.
- Cicchetti, D. (2014). *Internalizing and externalizing expressions of dysfunction (Vol. 2)*. [Elektronik versiyon]. 25 Kasım 2016 tarihinde [https://books.google.com.tr/sayfasından elde edilmiştir](https://books.google.com.tr/sayfasından%20elde%20edilmiştir).
- Cicchetti, D., Rogosch, F. A., Lynch, M., ve Holt, K. D. (1993). Resilience in maltreated children: Processes leading to adaptive outcome. *Development and Psychopathology*, 5(4), 629-647.
- Cicchetti, D., ve Rogosch, F. A. (1997). The role of self-organization in the promotion of resilience in maltreated children. *Development and Psychopathology*, 9, 797-815.
- Claussen, A. H., ve Crittenden, P. M. (1991). Physical and psychological maltreatment: Relations among types of maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 15(1-2), 5-18.
- Colarossi, L. G., ve Eccles, J. S. (2003). Differential effects of support providers on adolescents' mental health. *Social Work Research*, 27, 19-30.
- Colman, R. A., ve Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child Abuse and Neglect*, 28(11), 1133-1151.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., ve Griffin, S. (1985) The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75

- Duru, E. (2007). Sosyal Bağlılık Ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 26, 85-94.
- Duru, E. (2008). The predictive analysis of adjustment difficulties from loneliness, social support, and social connectedness. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8(3), 849.
- Egeland, B., Sroufe, L. A., ve Erickson, M. (1983). The developmental consequence of different patterns of maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 7(4), 459-469.
- Erickson, M. F., Egeland, B., ve Pianta, R. (1989). The effects of maltreatment on the development of young children. D. Cicchetti ve V. Carlson (Ed.). *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*, (647-684). [Elektronik versiyon]. 24 Nisan 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.
- Evans, C. B., ve Burton, D. L. (2013). Five types of child maltreatment and subsequent delinquency: Physical neglect as the most significant predictor. *Journal of Child and Adolescent Trauma*, 6(4), 231-245.
- Farber, E. A., ve Egeland, B. (1987). Invulnerability among abused and neglected children. Anthony, E. J. ve Cohler, B. J. (Ed.) *The invulnerable child*, 253-288. [Elektronik versiyon]. 25 Nisan 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.
- Gençöz T (2000) Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 15, 19-26.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerinde Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3, 113-128.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26, 697-714.
- Greene, R., ve Conrad, A. P. (2002). Basic Assumptions and Terms. R. Greene, (Ed.), *Resiliency: An Integrated Approach to Practice, Policy, and Research*. (29-62). Washington: NASW Press.
- Gross, A. B., ve Keller, H. R. (1992). Long-term consequences of childhood physical and psychological maltreatment. *Aggressive Behavior*, 18(3), 171-185.
- Hart, S., Brassard, M., ve Karlson, H. (1996). Psychological maltreatment. L. Berliner, J. Briere, J. Bulkley, C. Jenny, ve T. Reid (Ed.), *The APSAC handbook on child abuse and neglect*, (72-89). London: Sage.
- Herrenkohl, R. C., Egolf, B. P., ve Herrenkohl, E. C. (1997). Preschool antecedents of adolescent assaultive behavior: a longitudinal study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 67(3), 422
- Hibbard, R., Barlow, J., MacMillan, H., Christian, C. W., Crawford-Jakubiak, J. E., Flaherty, E. G., ve Sege, R. D. (2012). Psychological maltreatment. *Pediatrics*, 130(2), 372-378.
- Iwaniec, D. (2006). *The emotionally abused and neglected child: Identification, assessment and intervention: A practice handbook*. [Elektronik versiyon]. 13 Aralık 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.
- Iwaniec, D., Larkin, E. ve McSherry, D. (2007). Emotionally Harmful Parenting, *Child Care in Practice*, 13, 203-220.
- Iwaniec, D., Larkin, E., ve Higgins, S. (2006). Research review: Risk and resilience in cases of emotional abuse. *Child and Family Social Work*, 11(1), 73-82.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Benlik, aile ve insan gelişimi: Kültürel psikoloji*. İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Kaya, I., ve Çeçen-Erogul, A. R. (2015, Şubat). *Relationship Between Resilience and Childhood Abuse/Neglect in Adolescent*. 2nd International Conference on Education and Social Sciences, İstanbul
- Kim, J., ve Cicchetti, D. (2003). Social self-efficacy and behavior problems in maltreated and nonmaltreated children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 32(1), 106-117.
- Kohut, H. (1984). *How does analysis cure?* [Elektronik versiyon]. 30 Aralık 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.

- Köker, S. (1991). Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeylerinin karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Lee, R. M. ve Robbins (1995). Measuring belongingness: The social connectedness and the social assurance scales, *Journal of Counseling Psychology*, 42, 232-241.
- Lee, R. M. ve Robbins, S. B. (1998). The Relationship between social connectedness and anxiety, self-esteem, and social identity. *Journal of Counseling Psychology*, 45, 338-345.
- Lee, R. M., Draper, M., ve Lee, S. (2001). Social connectedness, dysfunctional interpersonal behaviors, and psychological distress: Testing a mediator model. *Journal of Counseling Psychology*, 48(3), 310-318.
- Liebenberg, L., Ungar, M., ve LeBlanc, J. C. (2013). The CYRM-12: A brief measure of resilience. *Canadian Journal of Public Health*, 104(2), e131-e135.
- Lynch, M., ve Cicchetti, D. (1998). An ecological-transactional analysis of children and contexts: The longitudinal interplay among child maltreatment, community violence, and children's symptomatology. *Development and Psychopathology*, 10(2), 235-257.
- Masten, A. S. (1994). Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. M.C. Wang ve E.W. Gordon (Ed.). *Educational Resilience in Inner-city America: Challenges and Prospects*, 3-27. [Elektronik versiyon]. 4 Mart 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/sayfasından> elde edilmiştir.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56, 227-238.
- Miller-Perrin, C. L. ve Perrin, R. D. (2007). *Child Maltreatment: An Introduction*, Sage Publication, London.
- Moran, P. B., ve Eckenrode, J. (1992). Protective personality characteristics among adolescent victims of maltreatment. *Child Abuse and Neglect*, 16(5), 743-754.
- Moran, P. B., Vuchinich, S., ve Hall, N. K. (2004). Associations between types of maltreatment and substance use during adolescence. *Child Abuse and Neglect*, 28(5), 565-574.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E., ve Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse and Neglect*, 20(1), 7-21
- Myers, J. E. (2002). The APSAC handbook on child maltreatment. [Elektronik versiyon]. <https://books.google.com.tr/sayfasından> elde edilmiştir.
- Ney, P. G., Fung, T., ve Wickett, A. R. (1994). The worst combinations of child abuse and neglect. *Child Abuse and Neglect*, 18(9), 705-714.
- Peterson, C., ve Seligman, M. E. (1984). Causal explanations as a risk factor for depression: Theory and evidence. *Psychological Review*, 91(3), 347.
- Polat, O. (2007), *Tüm Boyutları ile Çocuk İstismarı*, İstanbul: Seçkin Yayınları.
- Rak, C.F., ve Patterson L.E. (1996). Promoting resilience in at-risk children. *Journal of Counseling and Development*, 74, 368-373.
- Sneddon, H. (2003). The effects of maltreatment on children's health and well-being. *Child Care in Practice*, 9, 236-249
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Toth, S. L., Manly, J. T., ve Cicchetti, D. (1992). Child maltreatment and vulnerability to depression. *Development and Psychopathology*, 4(1), 97-112.
- Türkdoğan, T., ve Duru, E. (2012). Üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun yordanmasında temel ihtiyaçların karşılanmasının rolü [The role of basic needs fulfillment in prediction of subjective well-being among university students]. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 2429-2446.

- Uslu, R. İ. (2014). Duygusal istismar. *Çocuk İstismarına ve İhmaline Yaklaşım. Temel Bilgiler*. O. Derman (Ed.), Ankara: Akademisyen Tıp Kitabevi,
- Watson, D., Clark, L. A., ve Tellegen, Auke (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality & Social Psychology*, 54, 1063-1070.
- Windle, M. (1999). Critical conceptual and measurement issues in the study of resilience. Glantz, M. D. ve Johnson, J. L. (Ed.). *Resilience and development: Positive life adaptations*, 161-179. [Elektronik versiyon]. 4 Mart 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.
- World Health Organization. (2006). The world health report 2006: working together for health. World Health Organization. [Elektronik versiyon]. 4 Mart 2016 tarihinde <https://books.google.com.tr/> sayfasından elde edilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

Psychological maltreatment is regarded as the attitude with continuity of active or passive parents/adults which might damage individual's social, affective and cognitive development, cause conduct and mood disorders in the individual and affect the individual's socialization. World Health Organization (2006) defines psychological maltreatment as restricting the individual's movement, threatening, blaming, belittling, frightening the individual, rejecting him or her emotionally, or having aggressive and hostile treatments against the individual and ridiculing about his or her faults. The studies in the literature indicate that experiences related to psychological maltreatment have been correlated with psychopathologic disorders, conduct disorders, low self-worth, alcohol and substance use, depression and suicide attempts (Iwaniec, 2006; Evans and Burton, 2013; Arslan and Balkıs, 2016). When regarded in this context, it can be said that psychological maltreatment experiences might damage the internal dynamics of individuals and decrease the satisfaction that they can get from life.

The adolescents who are the victims of psychological maltreatment have great difficulties in experiencing stressful events and seeking solutions to their problems in the face of traumatic life events (Cicchetti, 2014; Bolger and Patterson, 2003). The adolescent who are the victims of these experiences can perceive themselves as weak individuals in terms of psychological resilience because they cannot cope with the traumatic experiences and have the feelings of intense inadequacy and helplessness.

In addition to the level of psychological resilience, it is observed that the ties of adolescents with their social networks are affected negatively due to their psychological maltreatment experiences. As a matter of fact, exposure to psychological maltreatment damages the feelings of adolescents being safe and belonging (Colarossi and Eccless, 2003). In these circumstances, it could be concluded that adolescents who are the victims of psychological maltreatment might have difficulties in establishing a relationship with their social/emotional network(s) and feeling themselves as the meaningful part of their community (Colman and Widom, 2004).

As a consequence, in the light of aforementioned theoretical explanations and findings of studies, it could be claimed that psychological maltreatment experiences affect negatively both adolescents' level of social connectedness and psychological resilience and their level of subjective well-being. On the other hand, if an individual can establish emotional/social connections, he or she can perceive himself or herself psychologically more, and accordingly, it can be expected that the sense of social connectedness may have an indirect role in reducing the negative effect of psychological maltreatment experiences on resilience. In a similar vein, it can be stated that psychological resilience may play a similar role in decreasing the negative effect of psychological maltreatment experiences on subjective well-being. In this study, it is aimed to contribute to the literature by investigating the possible roles of social connectedness and psychological resilience, two inter-mechanisms which might have effects on the relationship between psychological maltreatment and subjective well-being.

Methods

Participants

Participants of this study consisted of 1274 high school students. The ages of the participants ranged from 14 to 22. The mean value of their ages was 16.27 (sd = 1.15)

Data Collection

In the data collection process, Demographic Information Form developed by the researcher, Child and Youth Resilience Scale, Social Connectedness Scale, Psychological Maltreatment Scale, Positive and Negative Affect Schedule and Satisfaction with Life Scale were used.

Findings

In the current study, we investigated the roles of psychological resilience and social connectedness on the relationship between perceived psychological maltreatment and subjective well-being. The results of the analyses suggested that there were significant negative correlations between psychological maltreatment and subjective well-being, resilience and social connectedness. In other words, it could be stated that the individuals who have higher levels of perceived psychological maltreatment are psychologically less resilience, have less social connectedness and lower subjective well-being. The results of mediation analysis, besides, indicated that there was a partial mediating role of social connectedness on the relationship between psychological maltreatment and resilience while resilience had full mediating role on the relationship between psychological maltreatment and subjective well-being.

Discussion and Suggestions

The results of the analyses suggested that there were significant negative correlations between psychological maltreatment and subjective well-being, social connectedness and resilience. In other words, the higher the level of psychological maltreatment, the lower level of their subjective well-being, resilience and social connectedness becomes. It is expected that adolescents who are the victims of psychological maltreatment being under the effect of these traumatic experiences might have lower subjective well-being as a result of not feeling well about themselves. There have been no studies concerning the direct relationship between psychological maltreatment and subjective well-being in the literature. However, the relationships between psychological maltreatment and depression and anxiety (Peterson and Seligman, 1984; Moran and Eckenrode, 1992; Lynch and Cicchetti, 1998), negative affectivity (Bolger and Patterson, 2001), and self-respect (Bolger and Patterson, 2003; Moran and Eckenrode, 1992) are appeared to be significant. Likewise, it is a predictable finding that adolescents who experienced psychological maltreatment in any period of their life have lower resilience due to their low self-confidence. The findings of this study are in consistency with the results of other studies in the literature (Cicchetti and Rogosh, 1997; Kaya and Çeçen-Eroğlu, 2015; Arslan, 2015). One of the most striking results of psychological maltreatment experiences is that individual's feeling of being safe in the social environment has been damaged (Iwaniec et al., 2006). When the characteristics of adolescence and the importance of the process of adolescents' establishing healthy contacts with others for their identity development are considered, it is expected that individuals who perceive psychological maltreatment cannot establish social/emotional relations and feel themselves as the meaningful member of their environment due to the fact that they cannot feel themselves safe. The findings of this study are consistent with other studies in the literature (Sneddon, 2003).

In addition to the correlations between the variables in the current study, the results of mediation analyses indicate that resilience and social connectedness have different roles on the relationship between psychological maltreatment and subjective well-being. In other words, experiencing psychological maltreatment predicts resilience both directly and through social

connectedness while psychological maltreatment predicts subjective well-being not directly but indirectly through resilience. These results support that resilience and social connectedness can be two inter-mechanisms in the psychological maltreatment experiences that individuals perceive.

The study has some limitations to be stated. Firstly, this study was conducted with the participation of adolescents and further studies may contribute to the examination of the relationship between the variables in different settings from different grades. Secondly, this study was about examining the level of the relationships rather than the causal relationships. In order to understand the causal relationship between the variables, experimental and longitudinal studies having more control can be conducted. Lastly, psychological maltreatment experiences are related to the experiences which can directly affect individual's phenomenology, in other words, his or her inner-world. Therefore, in order to understand psychological maltreatment experiences better, qualitative studies can be conducted through detailed interviews.